

Posudek vedoucího diplomové práce:

Václav JANOŠČÍK. *Pojem autonomie. K předpokladům moderní subjektivity a dějinnosti*. ÚČD FF UK Praha 2010, stran 157.

Předkládaná práce je vyzrálým pokusem utřídit - na základě rozboru vybrané literatury - způsoby, jimiž je zacházeno s pojmem autonomie (subjektu) a to zejména ve vztahu ke kategorii dějinnosti, resp. k povaze historiografie (3. část práce). Autor si klade za cíl "promyšlení autonomie prizmatem aktuálních myšlenkových impulzů resumovaných v první části, stejně jako kanonických textů prezentovaných v části druhé" (s. 150). To se mu - alespoň po mém soudu - v zásadě zdařilo. Při promyšlení intelektuálních pozic jednotlivých rozebíraných prací prokazuje Václav Janoščík nespornou způsobilost orientovat se v různých teoretických soustavách, porovnávat je, reflektovat pojmové distinkce a pod. S autorovými závěry tak lze v zásadě vyslovit souhlas. To, že v následujícím textu vyslovuji vůči předkládané práci několik připomínek a poznámek, ať je, prosím, bráno předně jako doklad intelektuální podnětnosti Janoščíkovy práce. To, že bude můj posudek působit spíše jako posudek oponenta - a nikoli vedoucího - práce, je dáno tím, že autor postupoval při jejím zpracovávání značně samostatně (což zde rozhodně neuvádím jako výtku). Poznámky pak chápu předně jako podněty do diskuse při ústní části obhajoby či pro další autorovo pokračování v rozborech tohoto rázu, nikoli jako výtky nějakých zásadních chyb.

Obecnější poznámky:

(1.) Bylo by patrně vhodné, kdyby si autor vymezil nějaké vlastní pojmové *analytické nástroje*, nějakou vlastní, ideálně-typickou koncepci autonomie dějinného subjektu, se kterou by pak jednotlivé rozebírané studie porovnával. Uznávám, že se Václav Janoščík snaží v tomto smyslu pojmout prvou část své práce, jež mu vytváří analytické základy pro část druhou a třetí. Avšak sama prvá část je natolik informačně bohatá a představuje - autorem dobře mapovanou - takovou názorovou různost, že její vlastní obsah může jen stěží posloužit jako jednoznačný analytický nástroj. Tak se může stát, že práce působí místy *rozbíhavě*.

(2.) V návaznosti na uvedené by pak bylo dobré jasně vymezit, co by bylo vlastně považováno za opak oné autonomie, tj. co by bylo - jednak autorem práce, jednak jednotlivými rozebíranými pracemi - považováno za *heteronomii*? Bylo by zdrojem heteronomie Zjevení a zákon Boží, dějinný proces (se smyslu: svoboda je rozpoznánaá nutnost), sociální struktura (ve smyslu Durkheimova pojmu *justifikation*), kultura, diskurs, lidská pudovost...? Stálo by tedy za to vedle vlastní ideálně-typické koncepce autonomie mít jako analytický nástroj vydefinovanou i heteronomii.

Vedle těchto obecnějších připomínek bych měl i několik poznámek k jednotlivým místům posuzované práce:

(3.) Za zajímavé a produktivní povatují porovnávání Heideggerovy a Kosíkovy koncepce dějinnosti. Na základě těchto

rozborů pak můžeme říci s autorem předkládané práce: Dějiny lze vidět (a) buď "prizmatem výskytovosti jsoucna (onticky)", nebo (b) "perspektivou jediného (primárně) dějinného jsoucna, kterým je pobyt" (s. 34). Tak se dostáváme jednak k Heideggerovu konceptu dějinnosti, jež je neoddělitelná od pojmu časovosti a bytí ke smrti, jehož si je vědomo *Dasien*, jednak ke koncepci Kosíkově. "Kosík vykzauje dějiny jako autonomní, tedy na časovosti nezávislou, sféru realizace svohody čloověka" (s. 38). Pak je ale otázkou, kterou by bylo - po mém soudu - vhodné explicitně zdůraznit a více rozpracovat v třetí části práce, jakou měrou tato podvojná koncepcí dějinno vystupuje v současných historický vědách? Tam, kde budu historii vidět prizmatem pouhého výskytu (*Vorhandensein*), tj. tam, kde budu postupovat cestami, které by jak kuřpříkladu Foucault, tak Vašíček označovali za *archeologické*, za *archeologizaci historie*, nebudu pro "provoz" historických věd potřebovat autonomní dějinný subjekt. Tam, kde budu věci nahlížet prizmatem *Dasein*, je autonomie podstatným problémem (v tom má autor předkládané práce pravdu). Jde pak o to, jak zacházet s Kosíkovou tezí, nakolik by představovala jakousi "třetí cestu"?

(4.) Autor rozebírá mj. dílo Gauchetovo a zdárně se v něm orientuje (s. 56 a nn). Nejsem si však zcel jist tím, zda by jak v Gauchetově, tak ve Weberově pojetí dějinný porces vedl znovu k "zakouzlení" světa (*Weiderverzauberung*)? Pokud správně interpretuji Webera, ten by to sice nevulučoval, ale zároveň neměl ani za nutné.

(5.) Na některých místech by bylo zajímavé zohlednit ještě další práce či autory (to, že se tak v Janoščíkově studii neděje, však není chybou). Na myslí mám kupříkladu Ricoeurovo vymezování se proti Heideggerovu úsilí vyvozovat dějinný čas z časovosti *Dasein* (Ricoeur, *Čas a vyprávění I*) či Sokolovy poznámky o dějinách, jež nelze plně vyvozovat z vnitřní zkušenosti pobytu (*Malá filosofie člověka*). Obdobně by velmi zajímavé názory Doležalovy stálo za to porovnat s Ricoeurem, Chartierem, Ginzburgem, Koselleckem, Vašíčkem, ale i Geertze. U nich všech se v té či oné podobě vyskytuje motiv pramennými stopami kontrolovatelné fikce.

Uvedené poznámky však nikterak nesnižují základní kvalitu předkládané práce. Tu, jak jsem již řekl výše, považuji v zásadě za zdařilou. Doporučuji ji proto k *obhájení* a (zejména vzhledem k mým prvním dvoum poznámkám) navrhuji její hodnocení na pomezí mezi *výborně* a *velmi dobře* (podle průběhu ústní části obhajoby).

Jan Horský

V Praze 29. srpna 2010